

انتشارات مرکز منطقه‌ای
اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

سیاست‌گذاری امنیت داخلی

"طراحی مدل مطلوب در جمهوری اسلامی ایران"

تالیف:

سید امین رضوی نژاد

دکترای تخصصی سیاست‌گذاری عمومی

سرشناسه	: رضوی نژاد، سیدامین، ۱۳۶۲-
عنوان و نام پدیدآور	: سیاست‌گذاری امنیت داخلی "طراحی مدل مطلوب در جمهوری اسلامی ایران" / تالیف سیدامین رضوی نژاد.
مشخصات نشر	: شیراز: مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، انتشارات، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۷ ص.: مصور.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۴۷۹-۷-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: امنیت داخلی -- ایران
موضوع	: Internal security-- Iran
موضوع	: امنیت ملی -- ایران
موضوع	: National security-- Iran
شناسه افزوده	: ایران. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری
شناسه افزوده	: Iran. Ministry of Science, Research and Technology Regional information center for science and technology
رده بندی کنگره	: ۵۶/HV۸۲۴۲
رده بندی دیویی	: ۲۰۹۵۵/۳۰۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۱۱۸۳۲۷

سیاست‌گذاری امنیت داخلی «طراحی مدل مطلوب در جمهوری اسلامی ایران»

تألیف: سید امین رضوی نژاد

ناشر: انتشارات مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

تاریخ انتشار: بهار ۱۳۹۹ - شمارگان: ۵۰۰ نسخه

جلد: سید محمدمهدی هاشمی نسب

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۴۷۹-۷-۴

روابط عمومی: ۰۷۱۳۶۴۶۸۴۵۲ انتشارات: ۰۷۱۳۶۴۶۸۴۵۲ نامبر: ۰۷۱۳۶۴۶۸۳۵۲

صفحه خانگی: <https://ricest.ac.ir>

پست الکترونیک: publication@ricest.ac.ir

شورای انتشارات
مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری

مرتبۀ علمی	نام و نام خانوادگی
دانشیار (رئیس شورا)	- دکتر محمد جواد دهقانی
استاد (دبیر شورا)	- دکتر محمدرضا صالحی
استاد	- دکتر حبیب شریف
دانشیار	- دکتر محمدرضا فلاحتی قدیمی فومنی
دانشیار	- دکتر محمدرضا قانع
استادیار	- دکتر هاجر صفاهیه
استادیار	- عبدالرضا بازرگان لاری

RICEST

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	مقدمه مولف .....
	فصل نخست: سیاستگذاری امنیتی، چیستی و چرایی
۴	۱-۱ چرایی سیاستگذاری امنیتی .....
۷	۲-۱ چیستی سیاستگذاری امنیتی .....
۷	۲-۱-۱ دانش سیاستگذاری عمومی .....
۱۱	۲-۲-۱ انواع سیاستگذاری عمومی .....
۱۲	۳-۲-۱ مراحل یا چرخه سیاستگذاری عمومی .....
۱۲	۴-۲-۱ امنیت .....
۱۵	۵-۲-۱ چیستی امنیت داخلی .....
۱۶	۶-۲-۱ سیاستگذاری امنیتی .....
۱۷	۳-۱ مدل و مدل سازی .....
	فصل دوم: امنیت داخلی
۲۲	۱-۲. امنیت و رویکردهای امنیتی .....
۲۳	۲-۱-۱-۲- مفهوم امنیت .....
۲۵	۲-۱-۲- رهیافتهای امنیتی .....
۲۵	۱-۲-۱-۲- رهیافت واقع گرایی .....
۲۷	۲-۲-۱-۲- رهیافت آرمان گرایی .....
۳۱	۳-۱-۲- مرجع امنیت .....
۳۲	۱-۳-۱-۲- دولت .....
۳۲	۲-۳-۱-۲- رژیم سیاسی .....
۳۲	۳-۳-۱-۲- جامعه .....

۳۳	۲-۱-۳-۴- فرد
۳۴	۲-۱-۴- بازیگران و روابط آنان در امنیت
۳۴	۲-۱-۵. کنش و واکنشهای امنیتی
۳۵	۲-۱-۵-۱- کنش امنیتی آسیب محور
۳۵	۲-۱-۵-۲- کنش امنیتی تهدید محور
۳۶	۲-۱-۵-۳- کنش امنیتی ثبات محور
۳۶	۲-۱-۶- جمع بندی

فصل سوم: شناسایی آسیبها و تهدیدات امنیت در جمهوری اسلامی ایران

۴۱	۳-۱ از ادراک تا تعریف مسائل امنیتی
۴۱	۳-۲ ضرورت شناسایی آسیبها و تهدیدات امنیتی
۴۳	۳-۳ بازیگران و مسئله شناسان در سیاستگذاری عمومی و امنیتی
۴۵	۳-۴ پیشرانهای شناخت مسئله در سیاستگذاری امنیتی
۴۶	۳-۵ جمع بندی

فصل چهارم: طراحی مدل اجرا در سیاستهای امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران

۵۰	۴-۱ چيستی اجرا و موانع آن
۵۱	۴-۲ مدل هرمی اتریونی
۵۲	۴-۲-۱- انگیزه‌های اجرای سیاست در مدل اتریونی
۵۲	۴-۲-۲- انواع قدرت
۵۵	۴-۲-۳- انواع احساس وابستگی

فصل پنجم: طراحی مدل ارزیابی سیاستهای امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران

۶۰	۵-۱ چيستی و اهمیت ارزیابی
۶۱	۵-۲ انواع ارزیابی

- ۳-۵ مدل پیشنهادی برای ارزیابی ۶۲
- ۱-۳-۵- الگوی کلاسیک نظریه «خروج-اعتراض» ۶۳
- ۲-۳-۵- کاربست تئوری خروج، اعتراض و وفاداری بمنظور ارزیابی سیاستها ۶۶

فصل ششم: خاتمه سیاست

- ۱-۶- تلفیق دو مثلث؛ به سوی کارآمدی بیشتر ۷۲
- ۲-۶- بهره برداری از نتایج ارزیابی ۷۶

فصل هفتم: استنتاجات از مدل و پیشنهادات

- شناخت آسیبها و تهدیدات؛ گام نخست سیاستگذاری امنیتی در جمهوری اسلامی ایران ... ۹۱
- ۱-۷- مرور کلی ۸۰
- ۲-۷- استنتاجات نظری ۸۵

پیوست: شناخت آسیبها و تهدیدات امنیتی

- جامعه آماری و حجم نمونه ۹۲
- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات ۹۲

منابع و ماخذ

- منابع فارسی ۹۷
- منابع انگلیسی ۱۰۱

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۵۶	جدول ۱-۴: اشکال تبعیت از سازمان یا ارتباط سازمان با فرد و بالعکس
۷۳	جدول ۱-۶: رابطه بین رئوس دو مثلث E.V.L و L.R.F
۷۴	جدول ۳-۶: انواع رابطه‌ی بین روشهای اجرا و نتیجه ارزیابی
۷۵	جدول ۵-۶: امتیاز بندی هر واقعه
۷۸	جدول ۷-۶: نتایج ارزیابی سیاستگذاری

فهرست اشکال

صفحه	عنوان
۲۷	شکل ۱-۲: مدل رهیافت واقع گرایی
۲۸	شکل ۲-۲: مدل رهیافت آرمان گرایانه
۲۹	شکل ۳-۲: نمودار رابطه بین سطح انتظارات و شرایط موجود با شرایط ایده آل
۳۰	شکل ۴-۲: وضعیت رضایتمندی در مفهوم امنیت
۵۴	شکل ۱-۴: انواع قدرت در اجرای سیاست
۵۵	شکل ۲-۴: انواع وابستگی در اجرای سیاست
۵۶	شکل ۳-۴: انواع روشهای اجرا
۵۷	شکل ۴-۴: روش اجرای سیاست
۵۸	شکل ۴-۵: مدل پیشنهادی برای اجرا
۶۶	شکل ۱-۵: الگوی کلاسیک ((خروج و اعتراض))
۶۷	شکل ۲-۵: انواع واکنشها به سیاست
۶۸	شکل ۳-۵: میزان هزینه خروج و اعتراض
۸۴	شکل ۴-۵: مدل ارزیابی سیاست
۷۳	شکل ۲-۶: ارتباط رئوس مثلث E.V.L با مثلث L.R.F و بالعکس
۷۴	شکل ۴-۶: ارتباط رئوس یک مثلث با مثلث دیگر
۷۵	شکل ۶-۶: نمودار خط میزان و احتمال وقوع موقعیتها

مقدمه مولف

سیاست‌گذاری، قدمتی به درازای تاریخ بشر دارد؛ اما سیاست‌گذاری به مثابه دانش، قریب به نیم قرن از عمر دانشگاهی آن در دنیا می‌گذرد. این رشته علمی-دانشگاهی که بیش از دو دهه در ایران سابقه دارد، عمل دولت و مسائل عمومی مردم را در حوزه‌های مختلفی همچون سیاست، فرهنگ، اقتصاد، آموزش، رفاه، امنیت و ... مورد توجه قرار می‌دهد و وظیفه سامان دادن آن امور را بر عهده دارد. اگر نگوییم مهمترین و ابتدایی ترین امور مذکور، امنیت است؛ بی شک، امنیت یکی از اساسی ترین و مهمترین حوزه‌های سیاست‌گذاری است که علاوه بر شمول، گستردگی، تاثیر و اهمیت بسزای آن، بعنوان زیربنا و بستری برای سیاست‌گذاری در سایر امور می‌باشد. در این کتاب تلاش شده است الگویی مناسب بمنظور سیاست‌گذاری در حوزه امنیت داخلی طراحی و تبیین گردد. با توجه به نقش اساسی و محوری مردم، هنجارهای اجتماعی و ارزش‌های دینی در تامین امنیت جمهوری اسلامی ایران، الگوی مذکور، الگویی بومی (ایرانی - اسلامی) و متناسب با قوانین بالادستی، ارزش‌های دینی و اندیشه‌های بنیانگذار کبیر انقلاب اسلامی و همچنین رهبر معظم انقلاب می‌باشد.

کتاب حاضر با توجه به اهداف بیان شده در قالب هفت فصل و یک پیوست ارائه می‌شود. در فصل اول چستی و چرایی سیاست‌گذاری و سیاست‌گذاری امنیتی مورد بررسی قرار می‌گیرد و در فصل دوم موضوعاتی همچون امنیت، رویکردها، رهیافت‌ها، مراجع، بازیگران و کنش‌های امنیتی مورد تحلیل قرار می‌گیرد. پس از معرفی و شناخت سیاست‌گذاری امنیتی، در فصل سوم به دستور کار و شناسایی مسائل امنیتی بعنوان گام اول سیاست‌گذاری امنیتی پرداخته می‌شود. پیوست یک که در این راستا تهیه شده است به شناسایی و رتبه‌بندی مهمترین آسیب‌ها و تهدیدات امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد. در فصل چهارم به طراحی مدل مطلوب اجرای سیاست‌های امنیت داخلی جمهوری اسلامی ایران و در فصل پنجم، گام بعدی سیاست‌گذاری یعنی ارزیابی سیاست‌ها، مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. فصل ششم به مدل خاتمه سیاست بعنوان مرحله نهایی سیاست‌گذاری امنیت داخلی می‌پردازد و در پایان پیشنهادات و راهکارهایی بهمراه استنتاجات نظری در قالب فصل هفتم ارائه شده است.

اینک ضمن شکرگزاری به درگاه احدیت برای توفیق انتشار این کتاب، و ادای ادب و احترام به همه تلاشگران حوزه علم و دانش از نگار مکتب نرفته تاکنون و همچنین دغدغه‌مندان عرصه امنیت که با تاسی از مولای متقیان حضرت علی (ع) و الگوی شهامت و مردانگی حضرت سیدالشهداء (ع) حفظ اسلام و تامین امنیت را با جان می‌خرند؛ ضروری می‌دانم از همه عزیزانی

سیاست‌گذاری امنیت داخلی "طراحی مدل مطلوب در جمهوری اسلامی ایران"

که در مراحل مختلف تدوین، نگارش و چاپ کتاب نقشی داشتند صمیمانه تشکر و قدردانی نمایم. بجاست از اساتید ارجمند حوزه‌های تخصصی امنیت و سیاست‌گذاری عمومی، بالاخص استاد حمیدرضا ملک‌محمدی که از اندیشمندان بنام حوزه سیاست‌گذاری عمومی می‌باشد و در تدوین این کتاب از نظرات و هدایت‌های ایشان بارها مستفید شدم و دکتر مجید وحید که از دیگر اساتید مبرز سیاست‌گذاری عمومی می‌باشد و همچنین اساتید گرانقدر و صاحب علم در حوزه امنیت همچون دکتر سید طاهر فاضلی و دکتر محمدرضا تاجیک سپاسگزاری نمایم. سپاس ویژه از اقدامات و همراهی‌های دکتر محمدرضا صالحی معاون مرکز منطقه‌ای و پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) و سایر همکاران ایشان در انتشارات مرکز دارم. همچنین از رئیس و معاون پژوهشی دانشگاه شیراز و سایر عزیزانی که در این دانشگاه متحمل زحمت شدند قدردانی می‌کنم. در پایان از همسر فرهیخته‌ام سرکار خانم دکتر بیژنی که در تمامی مراحل کار با تشویق و تقویت انگیزه، کمک شایانی داشتند تشکر می‌نمایم.

لازم به یادآوری است که نقایص احتمالی، ناشی از ضعف و بضاعت اندک مولف است لذا ضمن پوزش از خوانندگان ارجمند، راهنمایی ایشان را به دیده منت پذیرا خواهم بود^۱ و اگر نقطه قوتی باشد، مدیون اظهارنظر و راهنمایی استادان و فرهیختگانی است که راجع به موضوع و محتوای کتاب با ایشان مشورت نموده و همچنین دانشجویانی که با طرح سوالات و ابهامات و بحث و نظر در کلاس‌های درس اینجانب، به غنای آن کمک نموده‌اند.

سید امین رضوی نژاد

فصل نخست
سیاستگذاری امنیتی،
چیستی و چرایی

۱-۱- چرایی سیاست‌گذاری امنیتی

امنیت یکی از مقولاتی است که بشر در طول تاریخ همواره به دنبال آن بوده و برای به دست آوردن آن هزینه‌های زیادی را متقبل شده است. علاوه بر آنکه امنیت بعنوان نیاز و ضرورت اساسی مردم مطرح می‌باشد، اهمیت امنیت تا آنجاست که برخی اندیشمندان فلسفه‌ی وجودی و ضرورت اساسی ایجاد و تأسیس دولت در گذشته و همچنین مهمترین کارکرد دولت‌های ملی در جهان امروز را تأمین همین نیاز بشری می‌دانند.

البته امنیت در هر دوره‌ای، معنای خاصی داشته است؛ گاه تنها معنای «حفظ جان و صیانت نفس» (در اندیشه‌ی هابز) داشته و زمانی دیگر، «حفظ اموال و دارایی» (در اندیشه‌ی لاک) به معنای آن اضافه شده است. (اشتراوس ۱۳۷۳، ۶۲) لکن امروزه معنای امنیت علاوه بر مسائل جانی و مالی به حوزه‌های متفاوت کشیده شده است. اهمیت یافتن بُعد ذهنی امنیت و یا همان احساس امنیت به همراه فعال شدن امنیت اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، زیست محیطی و به خصوص امنیت اجتماعی در مقابل امنیت نظام (امنیت موسع در مقابل امنیت مضیق)، به همراه شکسته شدن حاکمیت انحصاری دولت در این بخش، تحولاتی اساسی هستند که در عرصه‌ی امنیت پدید آمده است. (یزدانی و خدابنده ۱۳۹۰، ۱۶۳) بر این اساس بخش مهمی از مطالبات مردمی و دنبال آن، سیاست دولت‌ها از آغاز پیدایش دولت‌های ملی تاکنون، سیاست‌های امنیتی بمنظور تأمین امنیت بعنوان ضرورت جامعه بوده است.

از سوی دیگر، دولت‌ها پس از تأسیس، برای حفظ ثبات و بقای خود نیز نیازمند امنیت می‌باشند. از این منظر برای تأمین امنیت در جامعه، بر دولت‌ها فرض است با نگاهی به گذشته، تجزیه و تحلیل روندهای کنونی و آینده پژوهی، اقدام به شناسایی آسیب‌ها و تهدیدات امنیت نموده و برای چگونگی مواجهه و مقابله با آن برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری نمایند. در این روند، تلاش دولت‌ها در راستای مقابله و جلوگیری از بروز بحران و یا فاجعه می‌باشد و در صورت حدوث، چگونگی اقدام مطلوب و متناسب، مدنظر می‌باشد و در نهایت در وضعیت عبور از بحران،